

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БЕРДЯНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ЗАТВЕРДЖЕНО

Рішення вченої ради Бердянського
державного педагогічного університету
від 02.09.2021 р., протокол №01

СТИЛІСТИКА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

(назва освітнього компонента)

ПРОГРАМА

обов'язкової навчальної дисципліни

підготовки	бакалавра
	(назва ступеня вищої освіти)
спеціальності	014 Середня освіта
	(шифр і назва спеціальності)
предметної спеціальності	014.01 Українська мова і література
	(шифр і назва предметної спеціальності)
освітньо-професійної програми	«Середня освіта (українська мова і література, англійська мова)»
	(назва освітньо-професійної програми)

Бердянськ, 2021

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

Неля ПАВЛИК, кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови та славістики

Обговорено та рекомендовано методичною радою Бердянського державного педагогічного університету 17.06.2021 р., протокол №10.

ВСТУП

Програма обов'язкової навчальної дисципліни «Стилістика української мови» складена відповідно до освітньо-професійної програми «Середня освіта (українська мова і література, англійська мова)» підготовки фахівців першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, галузі знань 01 Освіта / Педагогіка, спеціальності 014 Середня освіта, предметної спеціальності 014.01 українська мова і література.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є стилістична система української мови в її довершеній, поліфункціональній формі; основні поняття теоретичної і практичної стилістики; стилістичні норми літературного мовлення тощо.

Стилістика української мови належить до завершальних курсів у лінгвістичній підготовці вчителя-словесника.

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

1. Вступ. Стилістика як лінгвістична наука і навчальна дисципліна. Основні поняття стилістики.
2. Характеристика функціональних стилів української літературної мови.
3. Засоби (ресурси) стилістики української мови. Фоностилістика. Лексична стилістика.
4. Стилістичні засоби словотвору.
5. Стилістична морфологія. Стилістичний синтаксис.
6. Тропи і фігури.

Міждисциплінарні зв'язки:

- Сучасна українська мова;
- Історія української літератури;
- Історія української мови;
- Культура української мови.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни “Стилістика української мови”:

- подати стилістичну систему української мови в її довершеній, поліфункціональній формі;
- домогтися засвоєння основних понять теоретичної і практичної стилістики;
- домогтися оволодіння стилістичними нормами літературного мовлення;
- виробити чуття естетики мовлення, вміння працювати над своїм словом і стежити за мовленням інших.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни “Стилістика української мови” в теоретичному аспекті:

- з'ясування й засвоєння ключових понять і категорій стилістики;
- визначення основних критеріїв класифікації стилів;
- вивчення етапів формування, становлення і розвитку функціональних стилів української літературної мови в різних сферах спілкування, ролі інтра- та екстралінгвальних чинників; характеристики стилістичного матеріалу сучасної української мови.

Завдання вивчення стилістики української мови в практичному аспекті:

- оволодіння стилістичною системою української мови (стилістикою ресурсів і функціональною стилістикою); вироблення вмінь і навичок визначати стилістичні ознаки мовних одиниць у текстах усіх стилів; ознайомлення із стилістичними

прийомами та способами використання мовного матеріалу відповідно до умов і цільової настанови;

– вироблення вмінь оцінювати стилістичні можливості мовних засобів;

– закріплення стилістичних навичок за допомогою конструювання стилістично довершеного тексту; оволодіння навичками текстотворення в усіх функціональних стилях, підстилях і жанрах; підвищення культури професійного, ділового і побутового мовлення.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні набути таких компетентностей та продемонструвати такі результати навчання:

Компетентності, якими повинен оволодіти здобувач Програмні результати навчання	
ЗК 1	Здатність діяти відповідально й свідомо на засадах поваги до прав і свобод людини та громадянина; реалізовувати свої права й обов'язки; усвідомлювати цінності громадянського суспільства та необхідність його сталого розвитку (громадянська компетентність).
ЗК 2	Здатність до особистісної взаємодії, роботи в команді, спілкування з представниками інших професійних груп різного рівня (соціально компетентність).
ЗК 3	Здатність виявляти повагу та цінувати українську національну культуру, багатоманітність і мультикультурність у суспільстві; здатність до вираження національної культурної ідентичності, творчого самовираження (культурна компетентність).
ПК 1.1	Здатність забезпечувати здобуття учнями освіти державною мовою.
ПК 1.2	Здатність забезпечувати здобуття учнями освіти з урахуванням особливостей мовного середовища в закладі освіти (мова національної меншини України).
ПК 1.4	Здатність формувати й розвивати мовно-комунікативні вміння та навички учнів.
ПК 1.5	Здатність вільно володіти українською мовою, адекватно використовувати мовні ресурси, демонструвати сформовану мовну й мовленнєву компетентності в процесі фахової і міжособистісної комунікації, володіти різними засобами мовної поведінки в різних комунікативних контекстах.
ПК 1.7	Здатність використовувати досягнення сучасної науки в галузі теорії та історії української мови в закладах середньої освіти, практиці навчання української мови.
ПК 2.1	Здатність моделювати зміст навчання української мови відповідно до обов'язкових результатів навченості учнів.
ПК 2.2	Здатність формувати та розвивати в учнів ключові компетентності та вміння, спільні для всіх компетентностей, засобами української мови.
ПК 2.4	Здатність добирати й використовувати сучасні та ефективні методики й технології навчання української мови.
ПК 2.5	Здатність розвивати в учнів критичне мислення.
ПК 2.6	Здатність здійснювати оцінювання та моніторинг результатів навчання учнів з української мови на засадах компетентнісного підходу.
ПК 2.7	Здатність формувати ціннісні ставлення в учнів засобами української мови.
ПК 2.8	Здатність використовувати когнітивно-дискурсивні вміння, спрямовані на сприйняття й породження зв'язних монологічних і діалогічних текстів в усній і письмовій формах українською мовою, володіти методикою розвитку мовлення учнів у процесі говоріння й підготовки творчих робіт.
ПК 12.1	Здатність здійснювати оцінювання й аналіз результатів навчання учнів з української мови.
ПК 12.2	Здатність забезпечувати самооцінювання та взаємооцінювати результатів навчання з української мови.
ПК 13.1	Здатність використовувати інновації в навчанні української мови.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 годин / 3 кредити ECTS.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Тема 1. Вступ. Стилїстика української мови як лїнгвїстична наука і навчальна дисциплїна.

Вступ. Стилїстика як наука й навчальна дисциплїна, що має свій предмет, проблематику, методику, систему понять і конкретні завдання. Стилї: стилї мови і стилї мовлення, мовленнєва системнїсть функціонального стилю, стилїстична норма, стилїстема (стилїстичнї засоби), стилїстичнї прийоми. Історичний характер стилю, спїввїдношення їнтернаціонального і національного у стилї

Тема 2. Характеристика функціональних стилїв української лїтературної мови.

Історичний розвиток стилїв української лїтературної мови. Багатство стилїв сучасної української лїтературної мови в уснїй і писемнїй її формах.

Стилї експресивнї (високий, низький, середнїй), функціональнї, їндивїдуальнї.

Характеристика функціональних стилїв: публіцистичний, розмовний, науковий, офіційно-дїловий, художнїй, конфесійний, епїстолярний.

Тема 3. Фоностилїстика (графїко-фонетичнї засоби стилїстики).

Експресивнї можливостї звукїв української мови. Евфонїя. Евфонїчне чергування голосних. Звукосимволїзм. Ономатоїпи. Звуковї повтори (анафора, епїфора, алїтерація, асонанс, дисонанс) і їх стилїстичне використання. Приклади з української художньої лїтератури, якї їлюструють алїтерацію, ономатоїпею.

Тема 4. Лексична стилїстика. Стилїстичне навантаження слова і стилїстично-функціональна диференціяція лексичного складу української мови. Стилїстично нейтральна і стилїстично забарвлена лексика. Емоційно забарвлена лексика і функціонально забарвлена лексика. Архаїзми. Історизми. Старослов'янїзми. Неологїзми. Термїни. Професїоналїзми. Запозичення. Дїалектизми. Арготизми і жаргонїзми. Просторїччя. Мїсце і стилїстична роль названих одиниць у мовних стилях. Лексична синонїмїя – основне джерело засобїв словесної образностї, стилїстичної виразностї. Лексична антонїмїя – основа для творення стилїстичних фігур контрастїв, антитез, оксюморонїв. Омонїми як матерїал для версифїкацій і каламбурїв.

Стилїстика фразеологїчних одиниць. Стилїстична класифїкація фразеологїзмїв: книжнї, фольклорнї, розмовно-побутовї. Синонїмїчнї фразеологїзми.

Тема 5. Стилїстичнї засоби словотвору.

Стилїстичне використання їменникїв, прикметникїв, дїєслїв, яким суфїкси, префїкси надають емоційно-експресивного забарвлення. Стилїстичнї можливостї їнших видїв словотвору (основоскладання, абрєвїація, переосмислення тощо).

Тема 6. Стилїстична морфологїя.

Стилїстичнї можливостї граматичних форм часу, способу, особи, виду, стану дїєслїв. Стилїстичне використання якїсних, вїдносних, присвїйних прикметникїв, повних і коротких форм. Прикметник – епїтет. Стилїстичнї можливостї категорїй роду, числа і вїдмїнка їменникїв. Стилїстичнї опозиції варїантних форм вїдмїнкїв. Стилїстичнї функції займенникїв. Участь прийменникїв, сполучникїв, часток у твореннї стилїстичних фігур.

Тема 7. Стилїстичний синтаксис.

Стилїстичнї можливостї двоскладного речення (головних, другорядних членїв речення і засобїв зв'язку мїж ними). Стилїстичнї функції модальних рїзновидїв

речень (питальних, розповідних, спонукальних, стверджувальних, заперечних, окличних). Стилiстичнi функцiї односкладних та неповних речень. Стилiстичнi можливостi складних (складносурядних, складнопiдрядних та безсполучникових речень). Стилiстична основа ускладнених речень. Стилiстичнi функцiї прямої, не-власне прямої мови, авторського введення. Порядок слiв як стилiвова ознака мовлення.

Тема 8. Тропи i фiгури.

Тропи. Вчення про тропи i фiгури. Класифiкацiя тропiв. Метафора. Метонiмiя. Синекдоха. Парономазiя. Епiтет, види епiтетiв. Порiвняння. Персонiфiкацiя. Алегорiя. Iронiя.

Фiгури. Класифiкацiя фiгур. Повтор, анафора, епiфора, амплiфiкацiя, асиндетон, полiсиндетон, елiпс, перiод, паралелiзм, парафраза, тавтологiя, градацiя, умовчання.

3. Рекомендована лiтература

Базова лiтература

1. Дудик П. С. Стилiстика української мови: навч. посiб. Київ: Видавничий центр "Академiя", 2005. 368 с.
2. Кравець Л. В. Стилiстика української мови: Практикум: навч. посiб. Київ: Вища шк., 2004. 199 с.
3. Мацько Л. I., Сидоренко О. М., Мацько О. М. Стилiстика української мови: пiдручник. Київ: Вища шк., 2003. 462 с.
4. Мацько Л. Стилiстика української мови: програма для фiлол. факул. вищ. навч. закл. України. *Дивослово*. 2002. № 9. С. 50–57.
5. Мовнi одиницi в газетному дискурси початку ХХI сторiччя: колективна монографiя / Р. О. Христiанiнова та iн. Мелiтополь: Видавничий будинок Мелiтопольської мiської друкарнi, 2017. 207 с.
6. Словник тропiв i стилiстичних фiгур / авт.-укл. В. Ф. Святовець. Київ: ВЦ «Академiя», 2011. 176 с.

Допомiжна лiтература

1. Балли Ш. Французская стилiстика. Москва: Изд. иност. литературы, 1961. 394 с.
2. Бирик С. П., Єрмоленко С. Я., Пустовiт Л. О. Словник епiтетiв української мови. Київ: Довiра, 1998. 431 с.
3. Ващенко В. С. Стилiстика речення в українській мовi: навч. посiб. з стилiстичного синтаксису. Днiпропетровськ: Вид-во Днiпропетр. у-ту, 1968. 158 с.
4. Виноградов В. В. Стилiстика. Теория поэтической речи. Поэтика. Москва: Изд-во АН СССР, 1963. 254 с.
5. Волкогуб Г. Практична стилiстика української мови: навч. посiб. Тернопiль: Пiдручники i посiбники, 2004. 256 с.
6. Городенська К. Г., Кравченко М. В. Словотвiрна структура слова (вiдiменнi деривати). Київ: Наук. думка, 1981. 199 с.
7. Дiдкiвська Л. П., Роднiна Л. О. Словотвiр. Синонiмiя. Київ: Наук. думка, 1982. 170 с.
8. Єрмоленко С. Я. Нариси з української словесности (стилiстика та культура мови). Київ: Довiра, 1999. 431 с.

9. Єрмоленко С. Я. Синтаксис і стилістична семантика. Київ: Наук. думка, 1982. 210 с.
10. Климова К. Я., Романюк П. Ф. Практична стилістика сучасної української мови: навч. посіб. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2005. 144 с.
11. Ковальов В. П. Виразжальні засоби українського художнього мовлення. Херсон: Херсонська міська друкарня, 1991. 125 с.
12. Коваль А. П. Культура ділового мовлення. Київ: Вища шк., 1982. 287 с.
13. Коваль А. П. Науковий стиль сучасної української літературної мови. Структура наукового тексту. Київ: Вид-во Київ. ун-ту, 1970. 306 с.
14. Коваль А. П. Практична стилістика сучасної української мови. Київ: Вища шк., 1978. 375 с.
15. Кожина М. М. До основ функціональної стилістики. *Теоретичні проблеми лінгвістичної стилістики*. Київ: Наук. думка, 1972. С. 21–32.
16. Кожина М. Н. О соотношении стилей языка и стилей речи с позиций языка как функционирующей системы. *Принципы функционирования языка в его речевых разновидностях*. Пермь: ПГУ, 1984. С. 3–18.
17. Крайнікова Т. Мова художнього твору. Київ: Дніпро, 2002. 150 с.
18. Навальна М. І. Динаміка лексики української періодики ХХІ ст.: монографія. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2011. 328 с.
19. Павлик Н. В. Актуалізація словотвірних ресурсів в ідіостилі Юрія Покальчука. *Матеріали ХХІ Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації»*: зб. наук. праць. Переяслав-Хмельницький: ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди», 2017. Вип. 21. С. 595–597.
20. Павлик Н. В. Комунікативно-прагматична та лінгвальна природа газетного дискурсу. *Мовні одиниці в газетному дискурсі початку ХХІ сторіччя: колективна монографія / Р. О. Христіанінова та ін.* Мелітополь: Видавничий будинок Мелітопольської міської друкарні, 2017. С. 26–49.
21. Павлик Н. В. Лінгвальні засоби створення експресивності в епістолярному дискурсі. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*: Серія «Філологічна». Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2015. Вип. 52. С. 219–221.
22. Павлик Н. В. Типологія дискурсивних одиниць в українському епістолярному мовленні: монографія. Донецьк: ТОВ «Юго-Восток, Лтд», 2007. 177 с.
23. Павлик Н. Лінгвостильові параметри портретних описів у творчому доробку Юрія Покальчука. *Сучасна українська нація: мова, історія, культура: матеріали науково-практичної конференції з міжнародною участю*. Львів: Друкарня ЛНМУ імені Данила Галицького, 2016. С. 346–349.
24. Павлик Н. Художність як один із параметрів епістолярію Василя Стуса. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія: Філологія. Одеса, 2019. Вип. 38: Т.3. С. 146–149.
25. Пентиліук М. І. Культура мови і стилістика: підручник. Київ: Вежа, 1994. 240 с.
26. Пилинський М. М. Мовна норма і стиль. Київ: Наук. думка, 1976. 288 с.

27. Пономарів О. Д. Стилїстика сучасної української мови: підручник. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2000. 248 с.
28. Статистичні параметри стилів. Київ: Наук. думка, 1967. 260 с.
29. Стилистический энциклопедический словарь русского языка / под ред. М. Н. Кожинной. Москва: Флинта: Наука, 2003. 696 с.
30. Стил ь і час: Хрестоматія. Київ: Наук. думка, 1983. 249 с.
31. Сучасна українська літературна мова: Стилїстика / за заг. ред. І. К. Білодіда. Київ: Наук. думка, 1973. 588 с.
32. Федоров А. В. Очерки общей и сопоставительной стилистики. М.: Высшая шк., 1971. 195 с.
33. Чабаненко В. А. Стилїстика експресивних засобів українська мови: монографія. Запоріжжя: ЗДУ, 2002. 351 с.
34. Чередниченко І. Г. Нариси з загальної стилїстики сучасної української мови. Київ: Рад. шк., 1962. 495 с.

Інформаційні ресурси

1. Сайт Бердянського державного педагогічного університету – bdpu.org.
2. <http://www.slovnyk.net>
3. <http://www.wikipedia.org>
4. <http://www.ostriv.in.ua>
5. <http://www.ukrlit.vn.ua>
6. <http://www.ukr-in-school.eduua.net>
7. <http://www.nsu.ru/education/virtual/discourse.htm>
8. <http://www.mova.dn.ua>
9. http://ruthenia.info/text/lang/index_all.htm
10. <http://litopys.org.ua/links/inmovozn.htm>
11. <http://www.novamova.com.ua>
12. <http://www.mova.info>
13. <http://ulif.org.ua>
14. <http://lingvoforum.net>
15. www.rozum.org.ua
16. www.ukrajnistika.upol.cz/.../Stylistyka.htm
17. ua-philologija.blogspot.com/.../blog-post_0...
18. mova.vn.ua/index.php
19. osvita.ua/school/lessons_summary/.../13766...

4. Методи навчання: мікронавчання, практичні заняття, тренувальні вправи; практичні заняття з вправами на розвиток навичок аудіювання, письма, говоріння, на яких матеріал пояснюється і обговорюється, домашні завдання; самостійна робота: домашні завдання.

5. Форма підсумкового контролю успішності навчання: залік.

6. Система оцінювання

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою		Оцінка за шкалою ЄКТС
	Для підсумкового семестрового контролю, що включає екзамен, курсову роботу, практику	Для підсумкового семестрового контролю, що включає залік	Для всіх видів підсумкового контролю
90-100	відмінно	зараховано	A (відмінно)
78-89	добре		B (добре)
65-77			C (добре)
58-64			задовільно
50-57	E (задовільно)		
35-49	незадовільно	не зараховано	FX (незадовільно) з можливістю повторного складання
1-34	незадовільно		F (незадовільно) з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Методи навчання:

1) За джерелами передачі й характером сприйняття інформації: Словесні, наочні, практичні.

1.1. Словесні: пояснення, розповідь, лекція, бесіда (вступна, бесіда-повідомлення, бесіда-повторення, репродуктивна, евристична, катехізисна).

1.2. Наочні: ілюстрування, демонстрування, самостійне спостереження.

1.3. Практичні: вправи, лабораторні роботи, практичні роботи, графічні роботи, дослідні роботи.

2) За основними дидактичними завданнями, які необхідно вирішувати на конкретному етапі навчання: методи оволодіння знаннями, формування умінь і навичок, застосування отриманих знань, умінь і навичок.

3) За характером пізнавальної діяльності: пояснювально-ілюстративні, репродуктивні, проблемного викладу, частково-пошукові, дослідницькі.

4) Методи стимулювання навчальної діяльності:

4.1. метод навчальної дискусії – суперечка, обговорення будь-якого питання навчального матеріалу;

4.2. метод пізнавальних ігор – моделювання життєвих ситуацій, що викликають інтерес до навчальних предметів;

4.3. метод створення ситуації інтересу в процесі викладання навчального матеріалу – використання пригод, гумористичних уривків;

4.4. метод створення ситуації новизни навчального матеріалу;

4.5. метод опори на життєвий досвід здобувачів.

5) Методи контролю і самоконтролю у навчанні:

- 5.1. метод усного контролю: основне запитання, додаткові, допоміжні; запитання у вигляді проблеми; індивідуальне, фронтальне опитування і комбіноване;
- 5.2. метод письмового контролю;
- 5.3. метод тестового контролю;
- 5.4. метод графічного контролю;
- 5.5. метод програмованого контролю.

б) Бінарні методи:

Методи викладання: інформаційно-повідомляючий; пояснювальний; інструктивно-практичний; пояснювально-спонукаючий; пояснювальний.

Методи навчання: виконавчий; репродуктивний (відтворюючий); продуктивно-практичний; частково-пошуковий; пошуковий.